

Jeugdzorg in 2025

Tom van Yperen, Nederlands Jeugdinstituut

De transitie van de jeugdzorg in 2015 heeft veel in beweging gezet. Het doel is een transformatie te realiseren waarin er sterke basisvoorzieningen zijn, de preventie is versterkt, de professionals ruimte ervaren voor hun handelen en de hulp passend en samenhangend is. Zo ver is het nog niet.

In de afgelopen twee maanden heeft de Transitieautoriteit met een aantal mensen gesproken die de transitie in 2015 hebben meegemaakt. Het gaat om gebruikers van de jeugdzorg, een wethouder, verschillende aanbieders, een schooldirecteur en een opleider. Zij kijken terug, reflecteren op het nu en werpen een [blik vooruit naar 2025](#). Het toont goede ontwikkelingen, maar het laat ook zien dat er nog veel nodig is.

Worsteling met noodzakelijke vernieuwing

Dat er nog veel nodig is, kan tot cynisme leiden. Maar dat is niet terecht. We neigen het soms te vergeten, maar het jeugdstelsel van vóór de Jeugdwet was hopeloos versnipperd. In de jaren 2000 tot 2014 was er sprake van meer dan een verdubbeling van het gebruik van jeugdzorg, met navenant stijgende kosten. Preventie was het beleidsterrein van de gemeente, jeugdzorg daarentegen niet. Het ontbrak aan een samenhangend beleid om de toestroom naar de jeugdzorg te verminderen. En het kwaliteitsbeleid was net zo versnipperd als het stelsel. De transitie en de transformatie moeten daar verandering in brengen.

De interviews maken duidelijk dat het regelen van de transitie het begin is geweest van een enorme worsteling met de beoogde vernieuwing. Geregeld wordt de vraag gesteld: 'Is er nu een gemeente waar het goed gaat met de transformatie?' Een antwoord daarop is niet zinvol. Daar zijn twee redenen voor. De eerste is, dat zeggen dat het in gemeente X goed gaat al gauw de indruk wekt dat het dus in Y niet goed gaat. De tweede reden houdt verband met de eerste. De transformatie blijkt een zeer complex proces te zijn met buitengewoon veel facetten. Dat betekent dat in de ene gemeente de samenwerking met het

onderwijs goed gaat maar die met de huisartsen nog niet. Bij de andere gemeente zijn er prima regelingen met de huisartsen maar draaien de wijkteams nog steeds niet lekker.

De vraag is natuurlijk wel waar dit alles naar toe gaat. Lukt het de transformatie voor elkaar te krijgen? Niet als we doorgaan met bezuinigingen, aanbesteden om de zorg goedkoper te maken en blijven hangen in oude kokers. Laat ik op deze plek een poging wagen om te schetsen hoe het er in 2025 uit zal zien. Ik beperk me tot drie onderwerpen, wetend dat dit de complexiteit geen recht doet. Beschouw het als een *sneak preview*.

Bezuinig door te investeren

Laten we beginnen met een heet hangijzer: het feit dat de transitie gepaard is gegaan met een fiks oplopende korting op het budget. Achteraf beschouwd is dat een ongelukkige keuze. We spreken hier over een jarenlange trend van een oplopend zorggebruik die moet worden omgebogen naar een daling, door een grote verbouwing van het stelsel uit te voeren met steeds minder geld. Dat is onlogisch – ik krijg dit op een verjaardag bijvoorbeeld niet uitgelegd. Bovendien leidt het onvermijdelijk tot een dominant gedoe rondom terughoudend inkoopgedrag, kortingen op tarieven en ingestelde wachtlijsten. Hoe is dat in 2025?

Een onlangs toegekend transformatie-budget aan regio's van pakweg 100 miljoen geldt als een voorteken van waar we naar toe gaan. Bezuinigingen zullen anno 2025 nog steeds van groot belang zijn, al is het maar omdat rond die tijd veel belastinggeld nodig zal zijn om in de toekomst letterlijk ons hoofd boven water te houden. Maar in 2025 zal het jeugdbeleid 180 graden zijn

gedraaid: er wordt flink geïnvesteerd in preventie en jeugdhulp in de wijk, op school en in de kinderopvang, in effectieve kleinschalige hulpvormen die zo thuis mogelijk worden uitgevoerd, in een grondige opleiding van personeel en bestuurders, in afbouw van oude systemen, in het opheffen van scheidslijnen tussen bijvoorbeeld onderwijs en jeugdhulp of belemmerende grenzen van 18-/18+.

Dus: zijn we in 2025 nog steeds bezig met het drukken van de kosten? Ja dus. Het grote verschil met nu is dat we de winst niet van tevoren al inboeken, maar incasseren als gevolg van een tot stand komende transformatie die de inzet van intensieve jeugdhulp veel minder noodzakelijk maakt. Dat blijkt uiteindelijk goed voor de portemonnee. Of het er door maatschappelijke trends en daaruit voortvloeiende zorgvragen in zijn totaliteit goedkoper van zal worden, is de vraag; het zal in ieder geval kosteneffectiever zijn. En wat belangrijker is: het leidt ertoe dat jeugdigen zo gezond, veilig en kansrijk mogelijk opgroeien. Dat is de grootste winst.

Ruimte voor professionals

Het tweede onderwerp van mijn *sneak preview* gaat erover dat de transformatie er onder meer voor bedoeld is om meer ruimte voor professionals te realiseren. Maar die ‘ruimte’ is nogal een vaag begrip. De interviews laten zien dat de eerdergenoemde opleiding daar vulling aan moet geven. Het gaat erom *state of the art* te werken. In 2025 geldt daarin een aantal centrale principes:

- Het eerste principe is: werken volgens actuele inzichten over wat werkt. Professionals maken in dat licht gebruik van toegankelijke kennis in een omgeving die leren stimuleert. Ze zetten de kennis in samenspraak met jeugdigen en opvoeders op een heel flexibele manier in om goede resultaten te behalen. Die kennis gaat niet alleen over behandeling van problemen, maar vooral ook over het verbeteren van de omgeving van jeugdigen zodat resultaten duurzaam zijn.
- Het tweede principe is dat financiers zich weinig met de inhoud van de hulp bemoeien – want dat is het speelveld van de hulpverleners. Ze kopen resultaatgericht en op basis van vertrouwen en transparantie in, in de zin dat ze aanbieders contracteren die op een kosteneffectieve manier willen bijdragen aan het realiseren van belangrijke maatschappelijke doelen zoals kinderen die in gezinnen veilig opgroeien, jeugdigen die naar school gaan en gezinnen die door professionele hulp en informele steun met hun problemen kunnen omgaan.
- Het derde principe is dat professionals en professionele organisaties laten zien wat ze met hun ruimte doen door standaard resultaatgegevens te tonen en daarop kritisch met hun jeugdigen, opvoeders en samenwerkingspartners te reflecteren. De professionals en hun organisaties worden niet op hun resultaten afgerekend. Bij alle partijen leeft in 2025 namelijk het besef dat je een gezond, veilig en kansrijke jeugdige niet op bestelling kan krijgen. Wel weet iedereen dat je elkaar voortdurend moet uitdagen om steeds beter te worden in je vak.

Samenvattend betekent dit dat de ruimte van de professionals wordt gevuld door een lerende werkwijze, die erop gericht is aantoonbaar bij te dragen aan het realiseren van maatschappelijke resultaten en in dat licht ook steeds beter te worden in het vak. Leuk detail: als ik het hier heb over professionals, heb ik het niet alleen over hulpverleners maar bijvoorbeeld ook over financiers, bestuurders en kenniswerkers zoals ikzelf. Lerend doen wat werkt, elkaar daarop uitdagen en aanspreken, dat is in 2025 niet eng meer maar de normaalste zaak van de wereld.

Ruimte voor jeugdigen en opvoeders

Het laatste onderwerp in mijn *sneak preview* is dat – naast de ruimte voor professionals – ook jeugdigen en opvoeders volop de ruimte hebben. Ik bedoel dan niet alleen dat ze meebeslissen over wat voor hen in de uitvoerende hulp van belang is. Ze zijn ook nauw betrokken bij zaken als toezicht en beleid. De interviews die de afgelopen weken met gebruikers van de jeugdzorg zijn gedaan, hebben wat dat aangaat wat ‘omdenkmomentjes’ opgeleverd. Ik noem er een paar:

- In 2025 zijn er steeds meer raden van toezicht van zorgaanbieders waarin jeugdigen en opvoeders participeren. Dat is een groot goed: het is een stevige erkenning van het belang dat deze aanbieders moeten dienen.
- Voorts denken jeugdigen en opvoeders met de financiers mee bij de contractering van zorgaanbieders (en, als dat nog bestaat, bij de aanbesteding). Die contractering is erop gericht een goede balans te vinden tussen het in zee gaan met innoverende zorgaanbieders en het bieden van continuïteit in de zorg. Net zoals je als patiënt in een ziekenhuis erg zenuwachtig wordt wanneer dat ziekenhuis failliet gaat of dat je door een aanbesteding je behandelaar misschien vaarwel moet zeggen, zo wil je als jeugdige en opvoeder niet dat je jeugdhulptraject door dit soort zaken wordt gefrustreerd.

Komt het er echt van?

In gesprek met een aanbieder werd mij een paar jaren geleden een keer naïviteit verweten, toen ik vertelde wat mijn idealen zijn. Maar gelukkig tref ik voldoende mensen aan die met veel visie en engagement werken aan de transformatie van de jeugdzorg. De interviews getuigen daarvan. De vraag is natuurlijk of het vergezocht dat hier geschetst is straks werkelijkheid zal zijn of naïeve fantasie. Ik ga ervan uit dat – als we er werk van maken – we een heel eind kunnen komen in de verwerkelijking. Met dat in gedachten wens ik iedereen een zeer voorspoedig 2025.

Column, uitgesproken op het symposium ter gelegenheid van de afsluiting van de werkzaamheden van de Transitie Autoriteit Jeugd, 19 december 2018 te Den Haag.

De interviews waarnaar in deze column wordt verwezen zijn verschenen in de publicatie [Met het oog op de jeugd. Verhalen over doorontwikkeling van de jeugdzorg na transitie](#), Transitie Autoriteit Jeugd, december 2018.